

Mosonyi Mihályra emlékeztek

Születésének bicentenáriumán Sátoraljaújhelyben

„A magyar zenének művészi értelemben vett kifejlesztése által (a német, olasz, s francia zeneirány s iskola mellett) teremtsük meg a 4-ik világhírű írmodort is: a magyart.”

(Mosonyi Mihály)

Az elmúlt évi igen sikeres Lavotta Emlékév után a sátoraljaújhelyi Lavotta János Művészeti Iskola, a Lavotta János Kamarazenekar Alapítvány a Mosonyi200 országos megemlékezés programját jubileumi hangversennyel, valamint zenetudományi konferenciával gazdagította. Ismert, hogy az idén 25 éves fennállását ünneplő Lavotta János Kamarazenekar mennyire elkötelezett a 19. század magyar romantikus zenéje, a verbunkos muzsika iránt. Magyar Verbunkos Zene CD-sorozatukban a névadó, a Tállyán nyugvó verbunkos-szerző, hegedűvirtuóz, az első színházi karmester, házitánító Lavotta János verbunkosai mellett helyet kaptak a kor ismert szerzői is, mint

Bihari János, Csermák Antal, Rózsavölgyi Márk, Kossovits József, Allaga Géza, Doppler Ferenc, valamint Farkas Ferenc öt tételes Lavotta-szvitje. Amint azt az olvasó látni fogja, Mosonyi Mihály szerzősége külön fejezet a nyolc darabból álló CD-sorozatban.

A Mosonyi-konferencia sem minden előzmény nélküli, hiszen a Lavotta János Művészeti Iskola, az alapítvány 1990 óta, Lavotta és a magyar zenei romantika kora címmel, elsősorban kerek évfordulók alkalmával rendszeresen egybe tereli a magyar zenetudomány jeles képviselőit. Előadóként köszönthettük már Legány Dezsőt, Papp Gézát, Barsi Ernőt, Réti Zoltánt, Domokos Máriát, Pethő Csillát, Erkel Tibort, s a konferenciák rendszeres vendége Bónis Ferenc Széchenyi-díjas zenetudós is.

Jubileumi hangverseny a Városháza dísztermében

A Mosonyi Mihály (Michael Brand) születésének 200. évfordulója alkalmából rendezett sátoraljaújhelyi megemlékezés a Lavotta János Kamarazenekar (alapító-művészeti vezető: Dombóvári János) ünnepi hangversenyével kezdődött. A műsor rendhagyó összeállításában a zeneszerző jubileuma, valamint a kamarazenekar negyedszázados ünnepe egyaránt meghatározó szempont volt. *Mosonyi e-moll zongoraversenyét* a szeptett zenekari változatával, a mű legavatottabb hazai tolmácsolója,

Kassai István

Karpyak Andrij és Dombóvári János Imre

Kassai István játszott, a tőle megszokott hol lírai, hol pedig játékos könnyedséggel. A többi elhangzott művet nevezhetnénk akár Lavotta-blokknak is, amelyben csupán *Doppler Ferenc* két fuvolára írt *Magyar concertino* című művének, ezúttal vonószekari kíséretes előadása szerepelt mintegy kakukk tojásként. Ha szerzőségében nem is, zenei stílusában azonban a magyar verbunkos zene jellegzetességeinek mintegy példatárát hallhattuk két virtuóz művész, *Karpyak Andrij*, a Doppler-testvérek szülővárosának, a leMBERGI Zeneakadémia fuvolatanszéke professzorának, valamint a belgiumi Leuven-ben művészdiplomát szerzett *Dombóvári János Imre* előadásában.

Lavotta F-dúr verbunkosára érdemes úgy tekintenünk, mint a magyar vonós kamarazene kezdeteinek egyik darabjára, amely úgy formai (Da Capo) –, dallamvezetési (téma az első hegedű szólamában) –, mint a könnyen kiismerhető harmóniai kíséret szempontjából – a tánckarakter megőrzése mellett – végtelenül egyszerűsége törekszik. A jubileumi hangversenyen felcsendült énekelt verbunkos dallamok közül már a szerzőség megállapítása is összetett feladat, azonban közös vonásuk, hogy mindegyikhez köze van Lavottának... A dalok történelmi háttérét kutatva 1920-ig, Lavotta centenáriumi ünnepségéig kell visszanyúlnunk. Pár héttel vagyunk az országot csonkító diktátum érvénybe lépése után, amikor az Országos Területvédő Liga Vikár Béla elnökletével, valamint az Operaház művészeinek közreműködésével nagyszabású emlékünnepeket rendezett Tállyán. E jeles alkalomra *Z. Révész Anikó* zongoraművész (feltételezésünk szerint Zempléni Árpád költő felesége) Lavotta, Kossovits ismert darabjainak, valamint a költő verseinek felhasználásával több dalt is komponált, amelyeket zongorakísérettel látott el. Így keletkezett a Lavotta Szigetvár ostroma programzenéjének Ima tételére-, valamint Zempléni Árpád Lavotta hegedül – Kép Tokaj-Hegyaljáról című versének felhasználásával *Z. Révész Anikó* dala, az *Ima a hazáért*. Az est folyamán elhangzott másik dal, a *Lavotta szerelme* című kompozíció első részében Kossovits elhíresült (azonban egy téves közlés folytán Lavottának tulajdonított) dallamára a szerző Zempléni Árpád lírai sorait alkalmazta. A középső rész ismét a Szigetvár ostromából való, ezúttal a feszes, nyitó tételt, a Tanácskozás verbunkosát használta fel *Z. Révész*.

Az ABA – szerkezetű műben a visszatérő édes-bús Kossovits-dallam kerek egészzé formálja Z. Révész Anikó szerzeményét, amely e sorok írója hangszerelésében a kamarazenekar, valamint *Polster Ildikó* előadásában hangzott el.

A kamarazenekar tagjai régóta vártak arra az alkalomra, hogy előadásukban elhangozzon *P.Sarasate* világhírű darabja, a *Zigeunerweisen*. A különös vágyakozás oka pedig Lavotta János Homoródi nótája, amely különböző letétekben, verziókban és másolatokban tizenegy 19. századi forrásban fordul elő. A szép ábránd feldolgozása, sajnos szerzői megjelenés nélkül (nem úgy Szentirmay Elemér, aki a *Csak egy kislány van a világon* kezdetű nótája miatt a neve feltüntetéseért sikerrel perelt), a Cigánymelódiák mintegy felét teszi ki. A mű a többnyire Japánban tartózkodó *Szomora Tibornak*, a legjobb hagyományt követő előadói stílusban megformált, fölényes hegedűjátékával hatalmas sikert aratott.

Kerek Gábor
és Derecskei András

Az ünnepi hangverseny igazi csattanóját egy ősbemutató jelentette, amely kortárs mű zenei mondanivalójával szinte észrevétlenül vezette át a hallgatót a verbunkos korából a 21. század hangzásvilágába. A jubiláló Lavotta János Kamarazenekar ez alkalomból egy zenemű írására kérte fel Kerek Gábor Közledőt. Már a próbák alkalmával is nagy tetszést kiváltó I. Népdalszvit, a szerző 276. opusa négy jól megkülönböztethető, karakteres tételből áll: Madárka, madárka – Kanásztánc – Szivárvány havasán – Finale. Kerek Gábor kitűnő hangszerelő, a vonósoktól az egy-egy fa- és rézfúvós, valamint ütőhangszeren át a zongoráig a művészeti iskola valamennyi hangszeres tanárának adott feladatot. A szerzőt, aki fagotton maga is közreműködője volt az ősbemutatonak, a szép számú hallgatóság – amely ennyi kiváló művészt egy sátoraljaújhelyi hangversenyen még nemigen láthatott-hallhatott – forró ünneplésben részesítette. *Derecskei Andrásnak*, az est fiatal, de annál ambiciózusabb karmesterének nem kis erőfeszítésébe teltet összefogni a koncert műsoránál is heterogénebb, nem hivatásos, de az örömmelésre mindig kész együttest. Erénye, hogy ennek az emberileg, szakmailag egyaránt összetett, olykor kényes feladatnak Derecskei András kiválóan megfelelt, s akit a zenekar közössége szívébe zárt. A hangversenyről CD-felvétel készült, a Magyar Verbunkos Zene CD-sorozat 9. darabja várhatóan a Magyar Kultúra Napja idején jelenik majd meg.

A kamarazenekar alapítványa a Mosonyi Emlékév alkalmából a sorozat 8. darabjaként egy CD-ével rukkolt elő. Ugyanis nincs még egy komponistája a magyar zenetörténetnek, aki oly maradandó emléket állított

volna Kazinczy Ferencnek, mint Mosonyi Mihály. A magyar irodalmi élet 1859-ben Kazinczy Ferenc születése centenáriumának megünneplésére készült. A magyarrá lett Mosonyira az évforduló különös hatással volt: a nyelvújító-író tiszteletére megírja *Hódolat Kazinczy Ferenc szellemének* című zongoraművet, melynek kottalapján nevét Mosonyi Mihályként először tünteti fel, majd röviddel ezután pedig elkészíti ennek zenekari változatát is. Noha a zongoramű szerkezetén Mosonyi nem változtatott, a darab hangszerelésével zenetörténetet írt azzal, hogy a *Hódolat* az első szimfonikus mű, melyben a *cimbalom* is szerepet kap. S hogy Mosonyi főhajtása teljes legyen, 1860-ig elkészül az első nagy formátumú magyar kantáta komponálásával, melynek szövegéül Kazinczy *Tisztulás ünnepe az Ungnál 886-ik esztendőben* című versét választotta.

A Lavotta János Kamarazenekar valószínűleg egyedülállóként rendelkezik – ami nem válik a hazai hanglezkiadás dicsőségére – a fenti művek CD-felvételével, s amelynek millenniumi megjelenését Bónis Ferenc recenziójában „világpremierként” üdvözölte. A negyedik Mosonyi-művet, az e-moll zongoraversenyt Kassai Istvánnal, az Erkel Ferenc Társaság gyulai hangversenye alkalmával rögzítette az együttes. A kamarazenekar ezzel a koronggal tiszteleg az anyanyelv és a magyar zene újítóinak, Kazinczy Ferenc és Mosonyi Mihály emléke előtt.

Zenetudományi konferencia Széphalmon

A Magyar Nyelv Múzeuma impozáns épülete, s minden igényt kielégítő konferenciaterme 2008-ban történt átadása óta a nemzeti romantika korával foglalkozó zenetörténészeknek, kutatóknak évről-évre találkozási helye. A szervezők a Mosonyi-konferenciának a *széphalmi mester* emlék-, valamint nyughelyénél, a magyar nyelv templománál keresve sem találhattak volna méltóbb helyszínt.

A konferencia jelentőségét, valamint a rendezők ügyszeretetét méltatva, a tudományos tanácskozást Dankó Dénes, Sátoraljaújhely alpolgármestere nyitotta meg, aki köszöntője végén váratlan bejelentést tett. A Megyei Közgyűlés legmagasabb kulturális elismerését, Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Díját 2015-ben a 25 éve alakult Lavotta János Kamarazenekarnak ítélte oda.

A konferencia nyitó előadását *Muzsikus-termő régió a magyar királyság észak-nyugati határvidékén* címmel dr. Ittész Mihály tartotta. Előadásával olyan alapot teremtett, amely méltóképpen készítette fel a konferencia közönségét arra a történeti, társadalmi valamint kultúrkörnyezetre, amely nyilván meghatározó volt Michael Brand életének alakulásában.

Mosonyinak Kazinczy Ferenc irányába megnyilvánult hódolatáról már tettünk említést. *Dr. Bónis Ferenc* előadását, melynek témája *Mosonyi és Kazinczy*, zempléni hallgatósága ezért is várta megkülönböztetett érdeklődéssel. Az egyetlen Mosonyi-monográfia szerzője által feltárt két újító szellemi kapcsolatát bemutató előadás a Széchenyi-díjas zenetudós egészségi állapotában bekövetkezett átmeneti zavar miatt elmaradt. A konferencia előadói jókívánságaikat küldték az azóta már megerősödött, fáradhatatlan Bónis Ferenc számára.

A Hollandiában élő karmester-nagybögőművész *Scholcz Péter* Liszt-kutató, az ottani Liszt Ferenc Társaság elnöke, aki ugyanakkor elévülhetetlen érdemeket szerzett a Mosonyi kutatásban is. Többek között neki köszönhetően ismerhette meg a zenei világ Mosonyi három miséjét, de kandidátusi dolgozata is Mosonyi munkásságáról készült. Liszt születésének bicentenáriuma alkalmából 2011-ben már rendezett egy vándorkiállítást a zeneszerző Hollandiában fellelhető ereklyéiből, most ugyanezt teszi a Mosonyi Emlékév kapcsán. *Szemelvények Mosonyi Mihály életéről képekben* címmel a kiállítás történetét beszélte el hallgatóinak. *Sziklavári Károly* az emlékév szervező bizottságának tagjaként is sokat tesz azért, hogy Bónis Ferenc szavaival élve: Mosonyi Mihály életművének örökös helye legyen kultúránk zengő panteonjában. Előadásában

Dr. Tusnády László

ban a delelőjére ért magyar romantikus zene meghatározó alkotómesteréről, mint *örök újtóról* hallgathattunk. A Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai karának professzor emeritusa, *Dr. Tusnády László* mondanivalója elé *Fehérné Sulyok Éva* moderátorként a következő kérdést tette fel: lehet-e kétségbe vonni valakinek a hazaszereztetét, aki Brand-ként születik és Mosonyiként hal meg...? Az irodalomtörténész-költő professzor Mosonyi Mihály hazaszereztetéről, valamint a megítélés kérdéséről ugyanazzal a komplexitással beszélt szabadon, melyben a zene-irodalom-történelem egysége csakúgy jelen volt, mint ahogyan azt tanítványai tapasztalhatták óráin sok éven át.

Igazi kuriózum volt a konferencián *Dr. Tátrai Zsuzsanna* jelenléte, hiszen személyében a sátoraljaújhelyi-széphalmi rendezvények történetében először hallgathattunk néprajztudóst. Előadásával szinte fizikailag is közelebb kerülhettünk a Zempléntől egyébként sok szempontból távolinak tűnő Burgenland földjéhez, az ottani jeles napok, ünnepi szokások, vagy éppen az emberi élet fordulóihoz (születés, halál, esküvő stb.) kapcsolódó népszokások jó hangulatú bemutatásával, melyet „*Adalékok*

Dr. Tátrai Zsuzsanna

Mosonyi szülőföldjének néphagyományaihoz” címmel tartott. „Tiszteljük emlékéit azáltal, hogy igyekezzünk gyümölcsözővé tenni példáját és útmutatásait” – írja Liszt Ferenc Ábrányi Kornélnak Mosonyi Mihály halálakor. A közvetlen utókor, a századforduló (amely Kodály szerint zeneileg egy három részre szakadt országot jelent) azonban jórészt más irányba haladt. A hangversenyélet viszont jó szolgálatot tett azoknak a remekműveknek, melyeket olyan páratlan tehetségű előadó-zeneszerző mutatott be, mint Hubay Jenő, aki mindvégig klasszikus értékek mentén, a hagyomány megőrzését tekintette művészi feladatának. Rajta keresztül kaphattunk ízelítőt *Gombos László, Mosonyi Mihály öröksége a századforduló magyar zenei életében* címmel megtartott előadásában.

Az ebédet a konferencia előadói és hallgatói egyaránt a Kazinczy-kert őshonos fái árnyékában, valamint a „Széphalmi irodalmi herbárium” című tárlat növényeivel körül véve, a szokásos múzeumi tárgyak helyett az élő természetben költötték el.

A délután első előadójaként a hegedűtanár *Rakos Miklós*, zenetörténeti kutató ezen a konferencián is elemző előadásra vállalkozott. Ezúttal egy „egzotikus” *Mosonyi-dallam* nyomába eredve ismertette meg a hallgatóságot kutatása eredményével. *Kassai István* 1987 óta szinte csak magyar zenével foglalkozik, ezen belül is szakterülete a 19. század, valamint a századforduló muzsikája. Mosonyi műveinek kottakiadásán 1995-től dolgozik, melynek következményeképp a zeneszerző összes zongoraművét hat CD-n jelentette meg. Ezen a konferencián *Mosonyi és Liszt* címmel jelentkezett előadásra, melyben a hallgatóság nagy örömeire ismét hangszerhez ült. Elhangzott többek között Liszt Mosonyi gyászmenete című műve, melyben magyar zenésztársa, barátja emlékéit örökítette meg.

Dr. Csáky Imre címertörténész előadásának témája: *Liptó vármegye és a Liptóban honos nemes Lavotta János címere*, a nemzeti romantika korának Mosonyi Mihályhoz ugyan szorosan nem tartozó történelmi adaléka, azonban Sátoraljaújhely, valamint Tállya Lavotta-kultuszának megteremtői számára nem lényegtelen az, ami az előadásban elhangzott. Már csak azért sem, mert léteznek

Dombóvári János és Dr. Csáky Imre

olyan források, amelyek nagyvonalúan bánnak egyes zeneszerzők származásával. Ezek között elő-előfordul Lavotta János is, akit pontatlanul sorolnak a cigány származású verbunkos-szerzők, hegedűvirtuózok közé. Az 1286-ban IV. (Kun) László királytól nemességet nyerő Lavottafamilia ún. Zólyomi-ág tagjai között találjuk Lavotta Kéry János pusztafödemesi birtokos-nemest, a jogi tanulmányokat is folytatott verbunkos-szerző apját. Csáky Imre a nemesi összeírás Lavotta-családra

Karpyak Andrij

valamint zeneszerzői tevékenységéről. Érdekességként említette azt az egyedi tükröződést, szimmetriát, amit – Károly balkezes lévén – a művészek színpadi látványa keltett, s amely élvezetes, pontos, virtuóz játékok mellett népszerűségüket tovább emelte.

Lavotta János Művészeti Iskola
növendékei és tanárai

mindennél beszédesebbek, a megkomponálása óta eltelt mintegy 156 év alatt Mosonyi – mind mondanivalójában, mind pedig zenei megoldásában nagy formátumú – műve nyilvánosan mindössze öt alkalommal hangzott el. Ebből egy 2000-ben, a lemezfelvételt megelőző Mosonyi-esten Szentendrén, a Molnár Pál által vezényelt Lavotta János Szimfonikus Zenekar, a SzenáTorok Kórusa, valamint R.Papp Mária (szoprán), Bőjte Sándor (tenor) és Ürmössy Imre (basszus) előadásában. A hangversenyszervezők, művészeti együttesek (kórusok, zenekarok) távolságtartása a kantátával szemben megmagyarázhatatlan. Példának hozta fel az európai hírű Zemplén Fesztivált, amely ha építene a helyi hagyományokra, akkor 2009-ben Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulóján, vagy ebben az évben Mosonyi Mihály bicentenáriuma kiváló lehetőség lett volna a kantáta megszólaltatására. Mosonyi-Kazinczy oratórikus művének zempléni bemutatójára továbbra is még várni kell. Addig marad a Tisztulás mindmáig egyetlen CD-felvétele, amelyre az előadók jogos büszkeséggel tekinthetnek. Mindenki más azonban, akik tehetnének az első magyar kantáta érdekében, már kevésbé – fejezte be gondolatmenetét a konferencia utolsó előadója.

A konferencia záró előadását *Mosonyi és az első magyar kantáta utóélete* címmel a vendéglátó Dombóvári János tartotta, aki a *Tisztulás ünnepe az Ungnál* énekszólókra (szoprán, tenor és basszus), kórusra és zenekarra írt kantáta méltatlan sorsát taglalta. A számok

Elismerés és köszönet illeti a konferencia vendégeit hívó fanfárt – Lavotta kürt-duóit – játszó *Simon György* (kürt) és *Szabó Erik* (trombita) tanárokat, valamint a Lavotta János Művészeti Iskola zongora szakos növendékeit, akik *Dr. Petricska Miklósné* és *Ivanyenkó Mária* felkészítésével az előadások között verbunkos darabokat szólaltattak meg.

Scholcz Péter, Fehérné Sulyok Éva, Dr. Ittész Mihály, Dombóvári János

Záróakkordként a résztvevők Kazinczy Ferenc sírjához zarándokoltak, ahol elhelyezték az emlékezés koszorúját, majd pedig a Szózat elneklésével búcsúztak a helyszíntől, Széphalomtól, Zempléntől.

Dombóvári János

Lajtha László

Szoboravatás a zeneszerző, népzenekutató emlékére

Budapesten a Károlyi-kertben

Közös összefogás eredményeként 2015. június 30-án került sor az ünnepélyes szoboravatásra. A Hagyományok Háza, a Magyar Művészeti Akadémia, a Fővárosi Önkormányzat és Belváros-Lipótváros Önkormányzata támogatásával valósulhatott meg dr. Lajtha Ildikó jogörökös kezdeményezése. Ő sajnálatos módon ezt már nem érthette meg, két évvel ezelőtt bekövetkezett halála miatt.

Lajtha László 1892. június 30-án született, így a születésnapjára kapcsán avatták fel *Gálhidy Péter* szobrászművész alkotását. *dr. Hoppál Péter*, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára, *Dubrovay László* zeneszerző, a MMA elnökségi tagja és *Szentgyörgyvölgyi Péter*, Belváros-Lipótváros polgármestere mondott beszédet.